

BÁTONYI PÁL

A Grassalkovichok és Dunakeszi

III. rész

A királynő, Mária Terézia magyarországi bizalmi emberét, gróf Grassalkovich I. Antalt 1744 és 1751 között Arad vármegyei főispánnak, 1748-ban második koronaőrnek és a Magyar Kamara elnökének (a kincstár felelős vezetőjének), 1749-ben a Budai Palota újjáépítésének irányítójává, majd 1751-től haláláig Nógrád vármegye főispánjává nevezte ki. Különös kegyként 1751-ben a királynő I. Antalt Gödöllőn is meglátogatta, majd 1758-ban királyi főlovászmesterként a bécsi udvarnak is tagjává nevezte ki. Nógrádi főispánként sikerült a magyar kuruc vármegyéből Habsburg hű vármegyét kialakítani, ahol mélyreható változtatásokat hajtott végre a pénzügyek területén is.

Mária Terézia egyik intézkedése volt, hogy minden településen építsenek római katolikus templomot, esetleg ortodox templomot, ugyanakkor megtiltotta más keresztény épületek emelését. (A vármegyénkénti egy, esetleg kettő templom kivételével a többi keresztény felekezet templomát erőszakkal elvették a Habsburg uralkodók.) A rendelkezés a katolikus birtokosoknak kötelezővé tette a feladat elvégzését. Ennek során I. Antal 33 templom építését támogatta. Dunakeszi területén már korábban is volt római katolikus templom, de a régi Szent Mihály-templom alapkövének letétele 1752-ben, illetve 1756. évi felszentelése I. Antal adományának köszönhető. A templomokhoz tartoztak a temetők is, így a más keresztény egyházhoz tartozókat nem engedték eltemetni sem. A Wattayak Pomázon katolikus és ortodox templom építését is segítették, ugyanakkor református templom építésére ők sem kaptak engedélyt, temetkezni is csak a szerb ortodox temető sarkában tudtak.

250 éve, 1764. január 7-én hajnalban Mária Terézia katonasága szétágyúzta Madéfalva alvó lakosságát. A székely határőrség erőszakos felállítása ellen tiltakozókat így büntették. A több mint 200 halott (gyerekek, asszonyok is) ismeretében több ezren menekültek Moldvába. Ez után I. Antal a katolikus csíki székelyek közül több tucat elégedetlenkedő családot Szödre hozatott. Ott a szlovák bíró, pap és tanító kötelezte őket a szlovák nyelv használatára. A székelyek többsége elmenekült Szodról, akik maradtak beolvadtak a szlovákságba. I. Antal 1767-ben szolgálataiért megkapta a Szent István Rend nagykeresztjét.

Az 1771-ben elhunyt I. Antalt az általa építtetett máriabesnyői templom családi kriptájában temették el. Mária Terézia királynő 1780-ban hunyt el, szobrát 1888-ban állították fel Bécsben, melynek 24 mellékalakja közül egy volt magyarországi főnemesé, Grassalkovich I. Antalé.

Egy korabeli versben így értékelték a gróft.

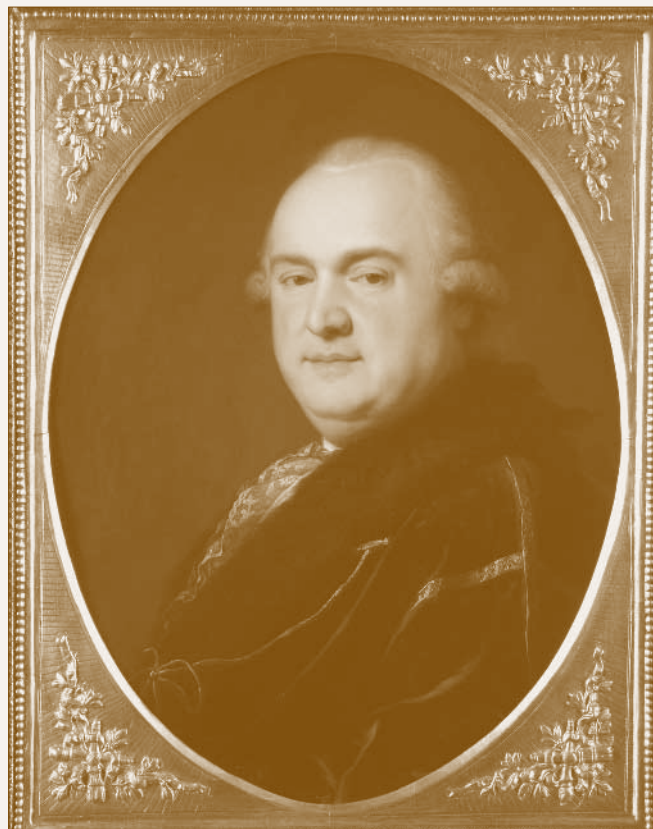
*„Camerae Praeses Úr Grassalkovich frater,
Már régen pokolban készen vár a Crater.
Kárt tessel mindennek, kinek csak kárt tehetsz,
Elhúzod, ahol csak legkisebbet vehetsz.
A királyt meglopod, az országot család,
Sok nemes vér zsírját, te átkozott nyalod.
Álnok vagy ültödben, álnok állásodban,
Csalárd lefektedben, csalárd járásodban.
Jól megnézd éltedben a kékelő eget,
Mert belől nem látod soha az sereget,
Pokolban adnak rád tüzes köpönyeget.”*

Véleményem szerint Grassalkovich I. Antal minden eszközt bevetve szerezte meg Dunakeszit, majd csak az előírt legszükségesebb fejlesztéseket végeztette el birtokán.

A birtokokat, így Dunakeszit is az 1734-ben született II. Antal örökölte. Tanulmányait Bécsben végezte, 1755-től kamarai tanácsos. 1758-ban feleségül vette herceg Esterházy Anna Mária-t, galánthai herceg Esterházy „fényes” Miklós József (Vata-Salamon nemzetség) és Weissenwolff Ungnad Mária Erzsébet grófnő lányát. Gyerekeik a korán elhunyt János (1765-1768) és Miklós Dávid (1768), valamint az utód III. Antal (1771-1841), illetve lányaik Antónia Franciska és Terézia Ottilia, akik néhány hónapot éltek meg, valamint Anna Antónia gróf Viczay Mihályné, Ottilia gróf Forgács Antalné, Mária Erzsébet gróf Esterházy Ferencné.

II. Antal 1759 és 1794 között Bodrog vármegyei, valamint 1769 és 1790 között Zólyom vármegyei főispán volt. A bécsi udvarnál 1772 és 1783 között második koronaőr, majd 1783-tól haláláig főlovászmesteri kinevezést kapott. 1784-ben II. József uralkodó hercegi rangra emelte, illetve német birodalmi és cseh honosságot adományozott II. Antalnak.

A birtokokat mostohaanyja kezelte haláláig. Utána II. Antal a birtokokat bérbé adta, így 1788-ban a gödöllői és hatvani uradalmak Horváth Zsigmond és Gludovác József királyi tanácsosok kezelésébe kerültek. A többnyire Bécsben és Pozsonyban élő herceg birtokaival nem törődött, nem fejlesztette azokat, csak a jövedelmek kisajtolása érdekelte. A katolikus egyház iránt sem volt olyan elkötelezett, mint apja. Jövedelmeiből elsősorban bécsi fényűző udvartartását fedezte, ahol két újabb palotát is vásárolt. *(folytatjuk)*

Grassalkovich II. Antal herceg